

Historisch onderzoek naar de nieuwsproductie van de Vlaamse televisieomroep (NIR – BRT – BRTN – VRT)

Een praktijkgebaseerde bronnenanalyse

LIEVE DESMET¹

Docent – Erasmushogeschool Brussel

ROEL VANDE WINKEL

Postdoctoraal Onderzoeker FWO – Universiteit Gent

Docent – Universiteit Antwerpen, Hogeschool Sint Lukas Brussel

1. INLEIDING

Bij onderzoek naar de televisienieuwsproductie van een openbare omroep kan men verscheidene perspectieven hanteren. Een *regelgevend perspectief* beschouwt de belangrijkste wetgevende documenten met betrekking tot de oprichting en de organisatie van de (Vlaamse) openbare omroep als basiscriterium om televisiejournalistiek te onderzoeken (zie bijvoorbeeld Witte & Ceuleers, 2003; Voorhoof, 1982). Een *beleidsmatig perspectief* sluit aan bij het regelgevende perspectief, maar focust als basiscriterium eerder op belangrijke veranderingen in het bestuursorgaan en de werking van de omroep zelf, evenals in het personeelsbeleid (zie bijvoorbeeld Burgelman, 1990; Van der Borght, 1997). Een *technologisch perspectief* biedt een totaal andere invalshoek en neemt de belangrijke technologische vernieuwingen van betekenis voor televisie als criterium voor nieuwsonderzoek (zie bijvoorbeeld Bardeel, 1996; Tuytschaever, 1999). In de longitudinale studie van Desmet (2005a; 2005b; 2007) werd – zonder de relevantie van bovenstaande of andere perspectieven in twijfel te trekken – geopteerd voor een *productieperspectief*. Daarbij werd op zoek gegaan naar belangrijke veranderingen in de concrete (nieuws)productiepraktijken en de daarmee samenhangende, door de redactie gehanteerde nieuwsconcepten.

¹ Voor correspondentie in verband met dit artikel, gelieve contact op te nemen met Lieve Desmet, e-mail: lieve.desmet@docent.ehb.be; Roel Vande Winkel, e-mail: roel.vandewinkel@gmail.com. Met dank aan Karel Velle, Directeur Algemeen Rijksarchief, Joachim Derwael, Assistent-stagiair Algemeen Rijksarchief en Albert Maene, Verantwoordelijke Archief, VRT Documentenarchief.

Om de hierboven geschetste veranderingen te kunnen identificeren werd intensief onderzoek verricht op geschreven en op audiovisuele documenten, die werden aangetroffen in verscheidene archieven en vindplaatsen binnen en buiten de openbare omroep.² De daar bewaarde archivalia over de geschiedenis van de openbare omroep en over de televisienieuwsdienst bleken niet of (in het beste geval) gedeeltelijk ontsloten. Ze vertoonden de sporen van archiefbeleidsopties die doorheen de jaren groeiden en wijzigden. Zo beschikten geen van de door ons geconsulteerde archieven over eenduidige, de hele collectie omvattende catalogi. In elke instelling werden we geconfronteerd met enerzijds het ontbreken van tot nader order als verloren te beschouwen materiaal, anderzijds met onoverzichtelijke massahoeveelheden ongeordende informatie, waarin de spreekwoordelijke speld in de hooiberg moest worden gezocht. Om in functie van het onderzoek toch doelgericht primaire bronnen op te sporen en de mogelijkheden en de beperkingen van de beschikbare inventarissen of ontsluitingssystemen te doorgronden, diende inzicht te worden verworven in de evoluties die elke archiefcollectie onderging. Daarbij kon worden gerekend op de cruciale bijdrage en inbreng van de desbetreffende archivarissen, maar dienden bepaalde trajecten ook zelfstandig te worden gereconstrueerd.

Op basis van die gegevens, die werden aangevuld met recentere informatie, wil deze bijdrage ter stimulering van verder onderzoek een aantal verworven inzichten publiek maken. Enerzijds biedt dit artikel, in aanvulling op algemenere beschrijvingen van audiovisuele bronnen binnen de VRT (Biltreyst & Vande Winkel, 2004, 137-139), een fundamentele analyse van de archivering, de beschikbaarheid en de ontsluiting van televisienieuwsproducties. Anderzijds biedt dit artikel, ditmaal in aanvulling op algemenere overzichten over de geschreven bronnen van audiovisuele media (Burgelman & Goyvaerts, 2000), een gedetailleerde analyse van de beschikbaarheid en ontsluiting van geschreven bronmateriaal over nieuwsproductie binnen de VRT (Vlaamse Radio en Televisie) en zijn vorige incarnaties (NIR (Belgisch Nationaal Instituut voor Radio-Omroep) – BRT (Belgische Radio en Televisie) – BRTN (Belgische Radio- en Televisieomroep Nederlandstalige Uitzendingen)).³ De instellingen waar deze archieven en bronnen werden

² Dit onderzoek vloeide voort uit *Ontwikkeling van het nieuwsproductieproces en van nieuws als genre bij de Vlaamse Openbare Televisieomroep van 1953 tot op heden* (BOF-UGent 2001-2005, promotor Daniël Biltreyst) en leidde tot het doctoraal proefschrift van Desmet (2005a).

³ Voor de samenstelling van dit overzicht werd in hoofdzaak beroep gedaan op volgende geschreven bronnen: VRT Documentenarchief, *Ra-Tel*, extra editie bij 1988, 15(10), Het gebouw van het N.I.R., 50 jaar. Een herdenking en her-denking, pp.40-45; VRT Documentenarchief, Algemene Zaken, Sectie Archief, museum en uitschrijfdienst,

geraadpleegd, behoren tot de *usual suspects*: het VRT Beeldarchief, het VRT Documentenarchief, het Algemeen Rijksarchief (ARA) en het archief van het Vlaams Parlement. Het vernieuwende van deze bijdrage ligt dus niet in de vermelde vindplaatsen (al kan het belang van een deelcollectie als die van de Koninklijke Bibliotheek op het eerste zicht verbazen), maar wel in onze detailanalyse van de daar aan te treffen bronnen over de werking en de productie van de nieuwsredactie. Dit artikel tracht niet alleen aan te duiden welke bronnen bewaard bleven, maar ook, rekening houdend met structurele wijzigingen (institutionele hervormingen, archiefwetten of -decreten) en met persoonlijke factoren (aantreden of verdwijnen van bepaalde verantwoordelijken) te reconstrueren *waarom* bepaalde papieren of audiovisuele archivalia al dan niet verdwenen. Zo wil deze bijdrage een stimulans leveren aan toekomstig onderzoek naar televisienieuwsproductie binnen de openbare omroep, maar eveneens naar *Echo*, *Europa nu*, *Trespunt*, *Confrontatie*, *Panorama*, *Terloops*, *De Zevende Dag* en vele andere nieuws-, duiding- of humaninterestprogramma's die door de nieuwsredacties werden gemaakt en waarnaar nauwelijks wetenschappelijk onderzoek bestaat.⁴ Hoewel dit artikel, zoals de titel al aangeeft, vooral relevant is voor onderzoek naar de Vlaamse omroep, bevat het ook belangrijke informatie voor onderzoekers die zich toeleggen op de Franstalige tegenhanger(s) INR (Institut National Belge de la Radiodiffusion) – RTBF (Radio belge de langue française), waarmee gedurende hieronder besproken episodes soms een archiefdienst werd gedeeld.

2. VRT BEELDARCHIEF

2.1. Algemene opmerkingen met betrekking tot televisienieuws

Binnen de VRT circuleert een interessante anekdote over het programma *Morgen Maandag* (1993) van en met Mark Uytterhoeven. Het programma

Archiefbeleidsnota opgemaakt door Franz Denys, adjunct-adviseur Sectie Archief, museum en uitschrijfdienst, en Pol L. Vancoillie, wetenschappelijk medewerker-archivaris, 9 februari 1979; VRT Documentenarchief, Dienst Archief, *Dienstmota's*, 1987-1993; VRT Documentenarchief, Dienst Archief, *Briefwisseling en dienstorders*, 1975-1988. Deze werden aangevuld met gegevens en herinneringen van collega's bij het VRT Beeldarchief en het VRT Documentenarchief, respectievelijke verantwoordelijken Lieve Van der Straeten en Albert Maene, waarvoor onze oprechte dank.

⁴ De relevantie van dergelijk onderzoek is evident en wordt ook gedemonstreerd door Anne Roekens (2009).

werd uitgezonden op zondagavond en had maandag een follow-up in de krantenwinkel, waar men het krantje *Gisteren Zondag* kon kopen. Bij het verschijnen van *Gisteren Zondag* werd de redactie prompt gecontacteerd door de Koninklijke Bibliotheek, die vroeg om exemplaren toegezonden te krijgen. Daarbij werd gewezen op het wettelijk depot, dat sinds 1966 gold (en geldt) voor publicaties verschenen op Belgisch grondgebied. Het anekdotische (grappige of tragische) was dat deze wet er dus wel voor zorgde dat het krantje bewaard bleef, maar niet vereiste dat het veelbekeken programma waar het een uitvloeisel van was, werd gearchiveerd. In tegenstelling tot Frankrijk en Nederland en in weerwil van een Europese resolutie van juli 2002 (Vande Winkel, 2006, 30) bestaat er in België tot op heden immers geen nationaal of regionaal wettelijk depot voor audiovisuele producties: niet voor fictieprogramma's, maar ook niet voor informatieve of nieuwsprogramma's.

De openbare omroep bepaalt sinds haar ontstaan dus zelf in welke mate het (nieuws)uitzendingen al dan niet bewaart. Hierdoor, maar ook omdat het in het verleden veel minder evident was om een volledige nieuwsuitzending (en dan vooral de livegedeelten ervan) op een archiefdrager te registreren, is veel materiaal verloren gegaan. Of beeldmateriaal van uitgezonden nieuwsprogramma's en aanverwante actualiteitsprogramma's al dan niet bewaard is gebleven, wordt *de facto* vooral bepaald door de oorspronkelijke uitzenddatum en door de rechten die de omroep op dat moment al dan niet op het materiaal kon doen gelden.⁵ Of men in de omroepgeschiedenis al dan niet besliste om iets geheel of gedeeltelijk te bewaren, hing af van een waaier van factoren, beïnvloed door de toenmalige concrete praktijk van de nieuwsdienst, door het toenmalige algemene televisie- en archiefbeleid en natuurlijk door de op dat ogenblik voor handen zijnde technische, ruimtelijke en budgettaire mogelijkheden. De rechten waren dan weer belangrijk omdat het weinig zin had en vaak zelfs contractueel verboden was, om materiaal waarop men enkel uitzendrechten had, te bewaren. Doorgaans werden dergelijke beelden na uitzending teruggestuurd naar de "eigenaar". Dergelijke beelden zijn in principe niet onherroepelijk verloren, omdat onderzoekers het materiaal via de archieven van buitenlandse omroepen en/of van beeldnieuwsagentschappen nog kunnen trachten op te sporen. Evident is dit echter niet.

Voor de nieuwsdienst zelf was en is archivering in eerste instantie altijd ingegeven door de potentiële herbruikbaarheid van het beeldmateriaal. Dit had verstrekkende gevolgen. Zo werd het *live* uitgezonden beeld waarin de nieuwslezer(es) de uitzendingen aan elkaar praatte of nieuwsonderwerpen

⁵. Materiaal dat niet werd uitgezonden, dus ongemonteerde beelden, werd zelden centraal bewaard.

zonder (bewegend) beeldmateriaal besprak, gedurende bijna 35 jaar niet systematisch op beelddrager bewaard. Deze nieuwselementen, relevant in het kader van historisch onderzoek maar in functie van hergebruik niet relevant voor de toenmalige omroep, zijn dus onherroepelijk verloren. Dit betekent dat in het beeldarchief voor deze lange periode enkel in het journaal getoonde gefilmde reportages en bij een bepaald onderwerp horende beeldmontages waarop de omroep de auteursrechten heeft terug te vinden zijn.

Naarmate de tijd vorderde, en naarmate vanuit politieke hoek steeds vaker klacht werd ingediend wegens vermeende inbreuken op de geest van objectiviteit die de omroep wettelijk verplicht was na te streven, groeide binnen de omroep de behoefte om beelden – al was het maar tijdelijk – bij te houden als potentieel controle- of bewijsmateriaal.⁶ Die behoefte blijkt uit verschillende dienstnota's en verslagen van de Raad van Beheer waarbij naar aanleiding van klachten met betrekking tot niet-objectieve en/of niet-correcte representatie van de nieuwsberichten het betreffende beeldmateriaal intern werd geraadpleegd.⁷

Ook de (pas) in 1987 genomen beslissing om beeldmateriaal van het volledige journaal te bewaren, dus inclusief de in- en uitleidingen van commentatoren, (bijvoorbeeld de voorstelling van de hoofdpunten vooraan de nieuwsuitzending), werd ingegeven door een binnengelopen klacht omtrent het niet-objectief presenteren van het nieuws. Het betrof een klacht tegen nieuwsjournalist Martine Tanghe, die bij het voorlezen van een nieuws-onderwerp ongepast zou hebben geglimlacht. Om dergelijke klachten in de toekomst te kunnen onderzoeken, besloot de omroep om voortaan volledige opnames van het nieuws te bewaren.⁸ Aanvankelijk werd beoogd om die opnamen maximum tot drie maanden na uitzending te behouden. Die drie maanden dekten de periode waarin een parlementslid over deze of gene uitzending een vraag kon stellen aan de verantwoordelijke minister. Toen bleek dat deze opnames ook van praktisch nut waren voor snelle visies van archiefbeelden, werd besloten het materiaal definitief bij te houden.

In diezelfde periode (einde jaren 1980) werd men zich binnen de openbare omroep, onder meer door de komst van de commerciële televisie, bewuster van de mogelijkheden om het beeldarchief te commercialiseren. Dit gaf natuurlijk een impuls aan de archivering, maar deed ook de zorgen omtrent conservering en restauratie groeien. Inzake dienstverlening voor

⁶ Zie ook de bijdrage van Lieve Desmet (2009).

⁷ Opvallend is dat, zelfs bij gerechtelijke procedures, dit beeldmateriaal uiterst zelden ter beschikking werd gesteld aan gerecht en/of andere externen.

⁸ Schrijven (e-mail) van L. Van der Straeten aan L. Desmet, 23 augustus 2004; mondelinge bronnen medewerkers VRT.

wetenschappelijke onderzoeksdoeleinden zoekt de omroep naar redelijke compromissen. Momenteel is het nog afwachten of en hoe het verdere archiefbeleid in functie van de waardering als belangrijk cultureel patrimonium en onderdeel van een collectief erfgoed zal worden gerealiseerd. Het succes van allerlei archiefprogramma's en dvd-releases in het kader van en in nasleep van '50 jaar televisie' (2003-2004), evenals het ontstaan van nieuwe valorisatiekanalen (*Net gemist* voor digitale televisiekijkers), hebben binnen de openbare omroep een duidelijke stimulans gegeven aan nieuwe archiveringsinitiatieven. Zo wordt momenteel, conform het mediabeleidsplan (2007-2011), gewerkt aan een digitaal VRT-archief, dat in de toekomst naast VRT-archiefbeelden ook materiaal uit andere collecties kan bevatten. De omroep stelt op haar website dat ze dit culturele erfgoed wil ontsluiten en ter beschikking stellen van particuliere, institutionele, wetenschappelijke en professionele gebruikers.⁹ In 2005 vroeg de VRT de overheid om 77 miljoen euro, dat moest dienen om een Digitaal VRT Archief (DIVA) te realiseren en zo de eigen archieven (beeld, geluid, foto's, documenten) volledig digitaal te ontsluiten en zowel voor internen als voor externen toegankelijk(er) te maken. Dit bedrag werd niet toegekend, waarop de omroep in november 2008 besloot intern 8 miljoen euro vrij te maken en onder de noemer DIVA 2 voor eigen gebruik een selectie van het materiaal begon te ontsluiten (Dejonghe, 2009). Het is de bedoeling zo het volledige nieuws- en sportarchief (3100 uur) te digitaliseren, evenals een aantal algemene televisieprogramma's (eveneens 3100 uur) en een waaier aan audiomateriaal (13000 uur). Intern is de dienst D&A (Documentatie en Archieven) verantwoordelijk voor dit project. Deze dienst is een samenbrengen van de vroegere diensten Documentatie en Archief (VRT Beeldarchief en VRT Klankarchief). Dit verklaart waarschijnlijk waarom in DIVA 2 wordt gefocust op archiefbeeld en -geluid, maar niet op archieffoto's of -documenten, waarvan intern (her)gebruik minder prangend is. De bedoeling is om in de toekomst ook het VRT Documentenarchief hierin op te nemen. Voor onderzoekers zijn de signalen gunstig, al blijft het afwachten in welke mate de financiële middelen en keuzes de realisatie van alle plannen zullen toelaten.

⁹. [Http://www.vrt.be/vrt_master/over/overdevrt_toekomstvisie_digitaal_erfgoed/index.shtml](http://www.vrt.be/vrt_master/over/overdevrt_toekomstvisie_digitaal_erfgoed/index.shtml); geraadpleegd op 22 mei 2009.

2.2. Historische ontwikkeling van het (nieuws)beeldarchief

Van bij de start van televisie (1953) kende de nieuwsdienst een bijzondere waarde toe aan het eigen materiaal, met name aan de op pellicule gedraaide nieuwsonderwerpen. Dit blijkt onder andere uit het feit dat de nieuwsdienst zijn eigen beeldarchief aanvankelijk afzonderlijk opsloeg, gescheiden van het andere filmmateriaal dat de omroep produceerde. Tot in de tweede helft van de jaren 1980 bleef dit nieuwsbeeldenarchief een aparte entiteit, gescheiden van de algemene filmothek, die beeldmateriaal van alle andere diensten bewaarde. De historische ontwikkelingen van die algemene filmothek, die duidelijk anders verliep dan die van het nieuwsarchief, laten we in deze bespreking buiten beschouwing, omdat ze voor ons minder relevant is, maar ook omdat ze aan bod komt in Duponselle (1989), Everaet (2004) en Adriaens (2005) mede onder stimulans van de Master na Master *Archivistiek: Erfgoedbeheer en Hedendaags Documentbeheer*, die gezamenlijk wordt ingericht door de universiteiten van Brussel, Leuven, Gent en Antwerpen.

Het filmmateriaal van de nieuwsdienst werd aanvankelijk bijgehouden in de lokalen van de firma Dassonville (in Vorst): de firma die instond voor de ontwikkeling en de montage van de nieuwsfilms. Dassonville had een eigen archivaris in dienst, maar de nieuwsdienst hield zelf ook schriftelijke nota's bij over alle uitgezonden filmitems. Tot 1961 werd het bijhouden van dat overzicht behartigd door Jerome Verhaeghe, die gebruik maakte van 'boekjes' en van een steekkaartensysteem waar we verderop nog terugkomen.¹⁰ Later nam telkens een andere journalist die taak erbij en volgde daarbij het door Verhaeghe opgezette systeem.

Toen de televisienieuwsdienst in 1964 naar een nieuwe vestiging verhuisde – van het herenhuis in de Dautzenbergstraat nr. 31 naar het gebouw 'Boondaal', een nieuw opgetrokken kantorencomplex op de hoek van de Boondaalsesteenweg en de Brouwerijstraat aan het Flageyplein – verhuisde ook het filmmateriaal mee.¹¹ In 1968 werd voor het eerst officieel een hoofd-filmothecaris, Gaston Weemaes, aangesteld voor het nieuwsdienstarchief (Duponselle, 1989, 34).¹² Hij werd bijgestaan door hulpfilmothecaris Arlette

¹⁰. Hij kreeg hulp van Mathie Vergauwen, die op de nieuwsdienst werkte als klerk-typiste. Ze maakte onder andere fiches aan en voorzag filmrolletjes van de juiste titels.

¹¹. *Ra-Tel* ("Radio en Televisie") was het interne huisblad van de omroep, *Ra-Tel* (VRT Documentenarchief), 1988, 40-44.

¹². Parallel hiermee werd in 1965 Leo Mees aangesteld als filmothecaris van de algemene filmothek.

Baert-Claes en een klerk-magazijnier Marc De Laet.¹³ In het begin van de jaren 1970 verhuisde de televisienieuwsdienst opnieuw, ditmaal naar het radiogebouw op het Flageyplein. Het filmmateriaal werd in die periode tijdelijk overgebracht naar het museumgedeelte van het gemeentehuis van Elsene. Pas in 1973 verhuisde de nieuwsdienst naar het nieuwe omroepcentrum aan de Reyerslaan en werd alle nieuwsfilmmateriaal, na enkele interne lokaalverhuizingen, daar in de kelders opgeslagen. Dit archiefmateriaal bevindt zich *anno* 2009 nog steeds in die (geacclimatiseerde) kelders.

Voor de algemene filmothek en de filmothek van de nieuwsdienst bestond er vanaf de jaren 1970 een gemeenschappelijk personeelskader. In 1975 werden voor beide filmotheken adjunct-filmothecarissen aangesteld. Voor de Nieuwsdienstfilmothek was dit van 1975 tot 1977 Alex Hetwer en vanaf 1977 Lucas Vereertbrugghen, bij het bredere publiek vooral gekend als auteur Lucas Catherine. In 1986 werd voor het eerst een samenwerking tussen enerzijds de filmothek van de nieuwsdienst en anderzijds de algemene filmothek gelanceerd. Dit gebeurde in functie van een automatiseringproject van de beeldarchieven (Adriaens, 2005). Na de pensionering van Roger Teugels, de hoofdfilmothecaris van de algemene filmothek, evolueerden beide diensten in 1992 naar een centraal Beeldarchief. In 2000 werd Philippe Van Meerbeeck diensthoofd, in 2001 werd hij opgevolgd door Lieve Van der Straeten. Beiden zijn momenteel heel actief betrokken bij de nieuwe D&A-dienst (zie hoger) onder leiding van Erik De Groef.

2.3. Bewaard nieuwsbeeldmateriaal

In 1979 meldde een stand van zaken¹⁴ dat de filmothek van de nieuwsdienst op dat ogenblik het volgend filmmateriaal bevatte: (1) al het filmmateriaal uitgezonden door de TV-nieuwsdienst sinds 1953,¹⁵ (2) de volledige reeks films – zowel uitgezonden als niet uitgezonden onderwerpen – die men via abonnementen bij de internationale agentschappen United Press (UP) en Visnews had verkregen, (3) reservemateriaal, dat vaak uit fragmentarisch of niet gebruikt ruw filmmateriaal bestond. De archiefsignatuur van elk

¹³ Schrijven (e-mail) van L. Van der Straeten aan L. Desmet, 23 augustus 2004.

¹⁴ VRT Documentenarchief, Dienst Archief, *Bijlage 1 bij Archiefbeleidsnota* opgemaakt door Franz Denys, adjunct-adviseur Sectie Archief, Museum en Uitschrijfdienst en Pol Vancoillie, wetenschappelijk medewerker archivaris, 9 februari 1979.

¹⁵ Dit is dus veel meer dan enkel het journaal. Ook materiaal van andere programma's (zoals onder andere *Echo*, *Terloops*, *Panorama*, *Sportweekend*, *Reportages*) gemaakt door de nieuwsdienst werden er bewaard.

filmdocument bevatte een bron- en een tijdsaanduiding (jjmdd) gevolgd door een alfabetisch rangnummer.¹⁶ Zo staat '670213e' voor eigen opnamen, gedraaid op 13 februari 1967, bewaard op rangnummer e. 'UP750201s' staat dan weer voor materiaal verkregen via United Press, opgenomen op 1 februari 1975 en bewaard op rang nummer s. Op basis van deze nummering werd en wordt het materiaal tot op heden op rekken bewaard.

Bij deze summiere omschrijving dienen enkele belangrijke kanttekeningen gemaakt te worden. Ten eerste stelden we, zoals hogerop vermeld, vast dat tot voor 1987 geen volledige opnames van het journaal werden bewaard. Een tweede belangrijke vaststelling is dat voor bepaalde periodes enkel het nieuwsmateriaal waar de omroep zelf rechten op kon of kan laten gelden in het archief bewaard bleef. Terwijl binnenlands filmnieuws vanaf 1953 grotendeels gefilmd werd door eigen (losse) medewerkers, deed men voor buitenlandse beelden aanvankelijk vooral beroep op nieuwsabbonementen met internationale agentschappen als de hierboven vermelde UP en Visnews. Die agentschappen werden in de loop van de jaren 1960 langzaam maar zeker verdrongen door uitwisselingsprogramma's met andere zenders, zoals het Euro Vision News (EVN).¹⁷ Terwijl door losse medewerkers (freelancers) gemaakte onderwerpen en via abbonementen verkregen items eigendom van de omroep waren geworden, bleven via uitwisselingsprojecten verkregen nieuwsonderwerpen of bij andere televisiestations aangekochte beelden, eigendom van de oorspronkelijke producent. Contractueel was immers bepaald dat dergelijke beelden na uitzending dienden te worden terugbezorgd of vernietigd. Het gevolg hiervan is dat van alle televisiejournals geproduceerd voor 1987 niet alleen de beelden van de presenterende journalist(e) ontbreken, maar ook de buitenlandse nieuwsitems waarop de openbare omroep geen rechten bezit. Dit vormt natuurlijk een extra handicap voor historisch onderzoek. Een derde belemmering voor de toegankelijkheid en volledigheid van het beeldarchief, ligt besloten in de op archiefvlak nefaste gevolgen van de concrete productiepraktijk. Nieuwsonderwerpen werden zoals gezegd vooral bewaard met het oog op hergebruik. Dit opnieuw aanwenden van oudere nieuwsitems gaf soms aanleiding tot slordigheden. Hergebruik, waarvoor het originele onderwerp soms verknipt of opnieuw gemonteerd werd, of waarna men gewoonweg vergat het beeldmateriaal opnieuw in de juiste filmdoos te steken en keurig op te bergen, werkte het verloren gaan van beeldarchivalia in de hand. Een vierde en uiterst

¹⁶ De tijdsaanduiding is voor het eigen materiaal de datum van uitzending en voor materiaal van een filmagentschap de datum van ontvangst op de nieuwsredactie.

¹⁷ De nieuwsdienst bewakw immers dit, zij het nu wel voorgeselecteerde, materiaal via de EVN-nieuwsuitwisseling.

belangrijke moeilijkheidsfactor ligt besloten in de verscheidenheid van beelddragers (zie ook De Witte, 2004) en de daarmee samenhangende conservatie- en restauratieproblematiek.

2.4. Ontsluiting van het nieuwsbeeldmateriaal

Om het hergebruik van archiefmateriaal te vereenvoudigen, werd zowat onmiddellijk een functioneel intern ontsluitingssysteem ontwikkeld. Van 1953 tot 1986 werd de collectie ontsloten via een steekkaartensysteem. Terwijl het gebruik van steekkaarten gedurende deze lange periode als globaal systeem ongewijzigd bleef, breidde men wel de reeksen steekkaarten uit. De oudste steekkaartenreeks bevatten *chronologische nota's over alle producties van de nieuwsdienst*. Intern werd en wordt naar deze steekkaarten verwezen als de 'nieuwsboekjes'. De nieuwsdienst noteerde daarin dagelijks een overzicht van alle door de nieuwsdienst gemaakte en uitgezonden producties, waaronder alle nieuwsonderwerpen, die geheel of gedeeltelijk uit beeldmateriaal bestonden. Een aantal belangrijke kenmerken werden hierbij vermeld (zie foto 1): datum uitzending (eerste kolom), naam van het nieuwsdienstprogramma gevolgd door de onderwerpen van de gefilmde items (tweede kolom), kenmerken van de beelddrager (eind tweede kolom en derde kolom), lengte van de film in meters (later duur in seconden) (vierde kolom), gegevens in verband met de nieuwsbron (vijfde kolom). Men moet beseffen dat deze steekkaarten routineus ontworpen werden voor en door journalisten. Men hanteerde dus (zie figuur 1) een intern jargon en goocheelde met acroniemen of afkortingen die voor toenmalige journalisten uiterst logisch en begrijpbaar waren, maar voor de huidige onderzoeker (evenals voor de huidige VRT-beeldarchivaris) ernstige hinderpalen vormen. Zo vindt men op steekkaart 1017 de cryptische omschrijving "*interv. 'K' op TV N.York SOF*" (11 oktober 1960). Enkel ingewijden kunnen dit ontcijferen als "interview op televisie" met de Russische premier *Kroesjtsjov* (Vladimir Chroesjtsjov), opgenomen in New York, waarbij klank en beeld synchroon op pellicule werden geregistreerd (SOF = Sound on Film).

FOTO 1: STEEKKAART UIT 'NIEUWSBOEKJES'¹⁸

Van hak op tak:				
✓	Miss World	(16)	11	UP 561009-9
✓	Pipe Smoking concert	"	12	" 12-b
D. 561014 TV: Nieuws:				
✓	e) Kon. Boudewijn-Beentak	(16)	16	F.co.
✓	a) Herdenking Prof. Nagel-gent	"	35	(NBS)
✓	b) Internat. Boekenweek	"	34	
✓	c) Soc. Kultuurwerken	"	14	
✓	d) Soc. Huurderscoop	"	35	
✓	e) Paas ontwaagt middeustanders (b)	"	7	Att. catol.
✓	Ike jarig (66)	"	11	UP 561014-k
✓	Grace en Rainier bij Ike	"	9	" l
✓	Wina voor rechtbank houden	"	7	" a
✓	bertrekt - Sjastov blijft	"	7	" e
✓	Jumping - Harde Show of the year	"	12	" e
Spoeditie:				
✓	f) Basket België - Tsjecho-slow.	beg.	118	2/11NR
✓	g) Voetbal België - Holland	beg.	148	1/11NR

Steekkaart 255; Jaartal 1956

Deze illustratie toont steekkaart 255 uit de chronologische reeks die vanaf 153 werd opgebouwd. Ze bevat een vermelding van het programma *Van hak op tak* van 13 oktober 1956. Hierin werden twee gefilmde items uitgezonden met als onderwerpen 'Miss World' en 'Pipe Smoking concert'. Beide werden opgenomen op 16mm film met een lengte van respectievelijk 11 meter en 12 meter. Dit materiaal werd aangeleverd via het UP-abonnement, het eerste onderwerp op 9 oktober 1956 en het tweede op 12 oktober 1956. De vermelding in de vijfde kolom geeft de exacte indexering van deze filmdoos in het VRT Beeldarchief aan. Met de letters g en b wordt de nummering van de items per filmdoos aangegeven.

Vervolgens worden de programma's uitgezonden op 14 oktober 1956 weergegeven, namelijk *TV-nieuws* en *Spoeditie*. Het televisienieuws bevatte 10 items (één geschrapt), alle op 16mm film opgenomen. Vijf onderwerpen werden verkregen via het UP-abonnement op dezelfde dag ontvangen, één via *L'Association Catholique*, één samen met het INR (zie vermelding F.cs.=Frans, copie supplémentaire) en drie via eigen freelancers (deze kregen geen speciale vermelding in de vijfde kolom). Tot slot bevat deze steekkaart nog twee sportitems uitgezonden in de *Spoeditie*. Dit beeldmateriaal ging nadien naar het INR, wat dus betekent dat de beelden zouden moeten kunnen teruggevonden worden bij de RTBF.

¹⁸. Bron: VRT Beeldarchief.

Vanaf 1964 ontwierp men geleidelijk aan drie bijkomende reeksen steekkaarten op basis van het Universeel Decimaal Classificatie (UDC) systeem dat ook in de bibliotheekwereld wordt gebruikt. Deze drie bijkomende reeksen lieten toe nieuwsonderwerpen respectievelijk te klasseren op *inhoudelijk thema*, op *geografische ligging* en op *naam* van de bekendste (politieke) figuren die er in aan bod kwamen. Deze bijkomende reeksen fiches betekenden concreet dat men vanaf dan elk uitgezonden gefilmd onderwerp ontleedde volgens inhoud, plaats en persoon. Zo diende één item soms op vier of vijf fiches ingeschreven te worden. Toen men geabonneerd raakte op internationale *nieuwsagentschappen* als UP (1956) en Visnews (1960) begon men ook voor dit materiaal, waarvan men via het omroepabonnement op Belgische bodem ook eigenaar werd, afzonderlijke fiches op te stellen.¹⁹ Ook de met die beelden meegeleverde algemene inhoudslijsten en de begeleidende *dopesheets* (door cameralui genoteerde overzichten van het beeldmateriaal dat ze hadden gedraaid) werden bewaard.

Alle fiches (1953-1986) werden in 1999-2000 ingescand en kunnen voortaan enkel nog geraadpleegd worden via het computerprogramma 'Steekkaarten beeldarchief', dat intern slechts door een beperkte groep VRT-medewerkers geconsulteerd kan worden. De originele exemplaren verdwenen in de VRT-kluizen. Vanaf 1986, het moment waarop de filmothek van de nieuwsdienst en de algemene filmothek begonnen samen te werken, schakelde men geleidelijk over van steekkaarten op een computerdatabase-systeem. De nieuwsdienst diende hiervoor wel zijn UDC-systeem in te ruilen voor een nieuwe thesaurus, die sindsdien constant aangevuld en geactualiseerd wordt.

Wat betekent het bovenstaande concreet voor de onderzoeker, die bijvoorbeeld geïnteresseerd is in de verslaggeving over de benoeming van Paul-Henri Spaak tot hoofd van de Navo in 1967 of over de geboorte van de eerste Belgische proefbuisbaby in 1983? In de eerste plaats dient via de hierboven vermelde hulpmiddelen te worden nagegaan of de toenmalige redactie hier effectief aandacht aan besteedde en of dit materiaal werd bewaard. Vervolgens dient het nieuwsonderwerp in kwestie te worden opgezocht. De overgrote meerderheid van de op filmpellicule (1953-1978) gedraaide nieuwsitems werden nog niet gedigitaliseerd en staan dus op aparte rolletjes film, die als organisch materiaal vergankelijk zijn, niet allemaal constant gecontroleerd kunnen worden en dus bij visie beschadigd of niet te bekijken

¹⁹ Tot nader order werden geen documenten over het stopzetten van deze abonnementen in het VRT Documentenarchief teruggevonden. Wel toont het onderzoek van Desmet (2005a) aan dat deze nieuwsbronnen sinds begin de jaren 1980 helemaal niet meer voorkomen, wat een aanwijzing kan zijn voor het opzeggen van deze contracten.

blijken te zijn. Ondanks deze problemen wil de ironie dat de oude film-pellicule stabiel is dan de resem verschillende videoformaten, die vanaf oktober 1978 film volledig vervangen, althans binnen de nieuwsdienst.²⁰ Deze beelden zijn intussen echter gedigitaliseerd en dus toegankelijker. Sinds juni 2007 werkt de televisienieuwsdienst – als eerste dienst binnen de VRT – *tapeless* en wordt alles dus in digitale vorm geregistreerd, gemonteerd en gearchiveerd.²¹ Dit maakt het recentste materiaal natuurlijk zeer toegankelijk.

Elk van bovenstaande voorbeelden (Spaak, proefbuisbaby) dateert van voor 1987, dus van de lange periode waarin nieuwsuitzendingen nog niet in hun geheel werden opgenomen. Wie als onderzoeker wenst te weten welke commentaar bij deze beelden werd voorgelezen (dergelijke commentaar werd doorgaans *live* ingelezen en niet vooraf ingesproken of gesynchroniseerd), of hoe deze onderwerpen werden in- of uitgeleid, dient daarom op zoek te gaan naar de uitgeschreven teksten van de uitgezonden nieuwsjournals in kwestie. Dergelijke inleidingen en commentaarstukken, kregen in de pioniersjaren 1953-1955 onvoldoende aandacht. Ze zijn daarom slechts gedeeltelijk bewaard.²² Sinds januari 1956 worden deze waardevolle documenten echter wel volledig bewaard. Tot 2000 werden deze documenten gestockeerd op het beeldarchief. Daar kon men, aangezien de archiefsignaturen van het bijbehorende beeldmateriaal op de tekstbladen werd genoteerd, beeld en tekst steeds met elkaar in verband brengen. In 2000 besliste men echter om de tekstdocumenten te verhuizen naar het Amerikaans Theater op de Heizel, waar zich tot op heden het VRT Documentenarchief bevindt. Hiermee ging het inhoudelijk en ruimtelijk bij elkaar houden van uitgeschreven teksten en beeld helaas verloren. Een in 1987 opgestart project om alle televisie-nieuwsteksten (vanaf januari 1956) op microfilm over te zetten, werd ook na deze verhuis verdergezet. Omstreeks 2004 werd de inhaalbeweging *grosso modo* afgerond. Nieuwsteksten uit 1956-2008 kunnen daarom op microfilm geraadpleegd worden. Medio 2008 besliste de omroep echter om het microfilm stop te zetten en om nieuwsbeelden en -teksten samen in één digitale omgeving te bewaren en te ontsluiten. Dit digitaliseringsproject wordt beheerd door het VRT Beeldarchief in samenwerking met de D&A-dienst en kan op het VRT Documentenarchief eveneens geconsulteerd worden.

Het overbrengen van ouder tekstmateriaal naar het VRT Documentenarchief valt te betreuren, omdat het zoals gezegd de splitsing van een organisch geheel (beeld + tekst = archief) met zich meebracht. Anderzijds kan niet worden ontkend dat de operatie zinvol was. De uitgeschreven teksten

²⁰. Deze videobeelden zijn intussen echter gedigitaliseerd en dus toegankelijker.

²¹. VRT Jaarverslag 2007, p. 23.

²². VRT Documentenarchief, Dienst Archief, *Dienstnota* van Franz Denys, 3 december 1990.

van het televisienieuws (en radionieuws) worden, in navolging van de archiefwet van 1955 immers als 'eeuwig te bewaren archief' beoordeeld. Deze thematiek komt uitgebreider aan bod in de volgende sectie van dit artikel, waarin voor televisienieuwsonderzoek relevante elementen uit de werking van het VRT Documentenarchief worden besproken.

3. VRT DOCUMENTENARCHIEF

3.1. Algemene opmerkingen met betrekking tot televisienieuws

Ook voor het VRT Documentenarchief geldt de ongeschreven regel dat de mate waarin historisch belangrijke documenten al dan niet bewaard gebleven zijn, afhankelijk blijkt van een aantal in de loop der tijden evoluerende factoren: de concrete werkwijze van de nieuwsdienst, het algemene televisiebeleid en de technische en budgettaire mogelijkheden. Daarnaast speelde echter nog een andere factor mee. Anders dan bij audiovisuele archivalia het geval was en is, dient de openbare omroep als openbare instelling inzake de bewaring van documenten ook rekening te houden met door de wetgever opgelegde verplichtingen. Van essentieel belang is de archiefwet van 1955.²³ In de concretisering van die politiek speelden de hoofdarchivarissen van het Algemeen Rijksarchief en de Koninklijke Bibliotheek (zie verder) een belangrijke rol.

3.2. Historische ontwikkeling van het (nieuws)documentenarchief – bewaard materiaal

Aangezien de ontwikkeling van televisie in de beginjaren volledig in het verlengde lag van de radioactiviteiten die de openbare omroep voordien had ontwikkeld, werd ook inzake de bewaring van documenten de radiopolitiek gevolgd. De documenten die de jonge televisie produceerde, werden aanvankelijk opgestapeld in het Flageygebouw en in een garage in de tuin ervan. De bewaring ervan werd aanvankelijk binnen het unitaire NIR-INR ter harte genomen door het centrale secretariaatsarchief van de hele instelling: het

²³. Archiefwet 24 juni 1955, *Belgisch Staatsblad* (B.S.) 12 augustus 1955; K.B. 12 december 1957 betreffende de uitvoering van de Archiefwet 24 juni 1955, B.S. 20 december 1957.

Secrétariat de l'Institut, dat zowel voor de Nederlands- als voor de Franstalige afdelingen werkte. Volgens Burgelman (1988, 214) zou de naoorlogse secretaris van het NIR-INR, mevrouw R. Vertommen, dit belangrijke archief sinds 1950 hebben gecatalogeerd in de zogenaamde DSI-index, waarbij DSI stond voor *Dossiers du Secrétariat de l'Institut*. Dit archief werd thematisch opgebouwd en zou in principe alle voor de werking van de omroep belangrijke documenten moeten hebben bevat.²⁴ Nog steeds volgens Burgelman bevatten deze dossiers in realiteit slechts een vrij onvolledige documentenverzameling geproduceerd door de belangrijkste toporganen van de omroep, zoals de Raad van Beheer, de Vaste Commissie en het Coördinatiecollege.

Hoewel het bovenstaande voorbeeld aangeeft dat sinds het ontstaan van de omroep de gewoonte bestond om bepaalde documenten als archiefstukken bij te houden, startte de feitelijke realisering van een gecentraliseerd Documentenarchief pas schoorvoetend met de structurele hervorming van de omroep in 1960. In dat jaar werd het NIR-INR via een nieuwe omroepwet hervormd, zodat het uit drie componenten bestond: een Instituut van de Gemeenschappelijke Diensten (IGD), de Belgische Radio en Televisie (BRT) en de Radio et Télévision Belge (RTB). In 1959 had het Coördinatiecollege beslist dat de Administratieve Directie, die deel zou uitmaken van het in de steigers staande IGD, waartoe ook het hierboven omschreven omroepsecretariaat behoorde, de centrale archiveringsfunctie op zich zou nemen. Zo ontstond binnen de Administratieve Directie van het IGD een Documentenarchief, waarin ook de stukken bijgehouden door het omroepsecretariaat (inclusief het oudere archief met DSI-index) terecht kwamen. De Administratieve Directie diende tevens in te staan voor het verder opvolgen van de archiefwet van 1955, die gold voor openbare instellingen en dus ook voor de openbare omroep. Als gevolg hiervan ging de openbare omroep, in overleg met het Algemeen Rijksarchief (vertegenwoordigd door algemeen rijksarchivaris Etienne Sabbe), over tot het uitschrijven van een eerste archiefbeleid.²⁵

De door de omroep geproduceerde documenten werden voortaan in drie groepen onderverdeeld. Als belangrijkste categorie golden de documenten met een permanente waarde: het "eeuwig archief". Iets lager op de ladder stonden documenten met een beperkte bewaringstermijn die na verloop werden vernietigd, zij het na voorafgaande toestemming van de Algemene Rijksarchivaris of diens gemachtigde: het "tijdelijk archief". De derde en laatste categorie werd gevormd door documenten met een beperkte bewaringstermijn waarvan de lengte door de respectieve dienst van het NIR of van

²⁴. Voor een stand van zaken van dit archief aan het einde van de jaren 1980 verwijzen we naar Burgelman (1988).

²⁵. VRT Documentenarchief, Coördinatiecollege, 27 mei 1959.

de BRT zelf bepaald kon worden. Bij het opstellen van deze categorieën werd een eerste inventaris en opdeling gemaakt van hieronder ressorterende documenten. Tot de eerste categorie behoorden vooral administratieve beleidsdocumenten.²⁶ Verslagen, dienstnota's, programmaschema's, scripts, programma's en andere documenten van "tweede garnituur" werden verdeeld over de twee andere categorieën. Deze documenten werden in eerste instantie bijgehouden door de rechtstreeks betrokken diensten en personen, die dus in belangrijke mate zelf verantwoordelijk waren voor de wijze waarop het opgelegde archiefbeleid effectief werd uitgevoerd. Dergelijke documenten verhuisden niet automatisch naar het centrale archief. Vaak waren het externe factoren zoals de verhuis naar nieuwe kantoorruimtes, de promotie naar een nieuwe functie of het vertrek van medewerkers (pensionering, overlijden...) die de impuls gaven om archivalia over te brengen naar het Documentenarchief. Dergelijke dozen werden bewaard, maar hun inhoud werd niet in detail ontsloten en ook niet opgenomen in de al bestaande DSI-index.

De uitgeschreven teksten – en dit zowel wat radio als wat televisie betreft – van de nieuwsberichten werden zoals vermeld (terecht) tot het "eeuwig archief" gerekend en zijn dus bewaard. Documenten over de werking van de nieuwsdienst werden daar echter niet toe gerekend. Dergelijke documenten werden bijgevolg niet systematisch gecatalogiseerd en kregen dikwijls na verloop van tijd een label 'bewaringstermijn verstreken – te vernietigen' mee. Hoewel door deze praktijk inderdaad veel materiaal verloren is gegaan, vond Desmet (2005a) dankzij de hulp van vroegere en huidige VRT-archivarissen desondanks toch heel wat bruikbaar bronnenmateriaal terug. Dit gegeven wijst erop dat het hierboven vermelde archiefbeleid in de praktijk slechts deels werd uitgevoerd. In een archiefbeleidsnota opgesteld in 1979 door Franz Denys (zie verder) vinden we een opmerking in die richting terug. Denys schreef, bijna 20 jaar na de officiële invoering ervan, dat het beoogde archiefbeleid vooral een intentieverklaring gebleven was.

In 1977 werd het IGD, in het kader van een ruimere federalisering van de omroepstructuur, afgeschaft. Hierbij werd het personeel op basis van het taalcriterium respectievelijk overgeheveld naar het Instituut der Nederlandse Uitzendingen (INU) of het Instituut der Franse Uitzendingen (IFU). Dit leidde vanzelfsprekend tot een opsplitsing van het tot dan toe centrale documentenarchief van de BRT-RTB. Burgelman (1988, 212) omschreef dit,

²⁶ Alle notulen en jaarverslagen van het NIR-INR en van de BNRO (Belgische Nationale Dienst voor Radio-omroep), de begrotingen en de balansen, de voorbereidende nota's van de Raad van Beheer en het Dagelijks Bestuur, de nota's van het Secretariaat van het Instituut, de epuratiedossiers, personeelszaken, dossiers met betrekking tot rechtszaken en processen, verhuringen, auteursrechten en schadegevallen.

in het kader van zijn onderzoek naar het archief van *Secrétariat de l'Institut* als

"...een archivalische ramp, verwant aan de beruchte 'louvainisering' van de Leuvense universiteitsbibliotheek. Dozen met als eerste blad een Nederlandstalige tekst gingen integraal naar de BRT, de rest bleef bij de RTBF, enz. Dit deelt het initieel unitair geconcipieerde archief natuurlijk op een totaal ondoordachte en onverantwoorde wijze op".

Als eerste archivaris van het INU Documentenarchief werd Franz Denys aangesteld, die in functie zou blijven van 1978 tot 1992.²⁷ Denys besloot aan de hem toevertrouwde NIR/BRT-archivalia een nieuwe klassering en nieuwe archiefsignaturen mee te geven en stelde de hierboven vermelde nota op.²⁸ Daarin maakte hij een stand van zaken betreffende de archivering van documenten door de openbare omroep in de periode 1959-1978, dus van de oprichting van het Documentenarchief tot aan zijn aanstelling. Hij stelde vast dat de deponering van archivalia in het verleden slechts sporadisch, op onregelmatige tijdstippen en meestal zonder exacte vermelding van het volume, de inhoud, de uiterste data en de bewaringstermijn gebeurde. Deze incoherente werkwijze had natuurlijk geleid tot het ontstaan van onoverzichtelijke en onherstelbare leemtes. Zo bleken onder andere alle dossiers van de Algemene Directie van het INU en alle dossiers van de dienst Rechtszaken en geschillen vernietigd te zijn. Deze behoorden nochtans officieel tot het "eeuwig archief". Daarenboven bleek niemand (en dus iedereen?) beslissingsbevoegdheid te hebben om de bewaringstermijn van documenten te bepalen. Dit laatste resulteerde volgens de analyse van Denys in een algemene willekeur in verband met bewaringstermijnen.

In diezelfde archiefbeleidsnota van 1979 pleitte Denys ervoor om een georganiseerd 'tussendepotsysteem' uit te werken. Dit betekende concreet dat alle documenten de eerste vijf jaar op de bureaus van de diensten bewaard zouden worden. Na vijf jaar dienden ze naar het Documentenarchief overgebracht te worden, waar onmiddellijk een opsplitsing zou gebeuren in functie van bewaringstermijn. Voor het "tijdelijk archief" voorzag Denys enerzijds een "petit dépôt" voor documenten met een bewaringstermijn tussen de vijf à tien jaar, anderzijds een "tussendepot" voor documenten met een bewaringstermijn van tien à dertig jaar. Alle permanent te bewaren documenten ("eeuwig archief") zouden in een definitief archief worden opgeslagen. Denys

²⁷. Interview Lieve Desmet met Franz Denys, Brussel, 2003.

²⁸. VRT Documentenarchief, Algemene Zaken, Sectie Archief, museum en uitschrijfdienst, *Archiefbeleidsnota* opgemaakt door Franz Denys, adjunct-adviseur Sectie Archief, museum en uitschrijfdienst & Pol L. Vancoillie, wetenschappelijk medewerker-archivaris, 9 februari 1979.

ijverde in dit model voor een belangrijke beslissingsbevoegdheid als archivaris, weliswaar na overleg met de betrokken diensten. Daarnaast motiveerde hij het belang van het microfilmen van het "eeuwig archief" als vorm van beveiliging en van het "tijdelijk archief" als vorm van ruimtebesparing. Hoewel er geen formeel antwoord op Denys' nota kon worden teruggevonden, mogen we uit de huidige stand van zaken van het VRT Documentenarchief opmaken dat Denys er in grote mate ook in geslaagd is dit voorstel uit te voeren.

Het Documentenarchief was gedurende een tiental jaar in het omroepgebouw op de Reyerslaan gevestigd, maar werd in 1989 verhuisd naar een gecentraliseerde opslagplaats: het Amerikaans Theater op de Heizel. Dit belet niet dat vele kantoorruimtes van de verschillende omroepdiensten op de Reyerslaan tot op heden fungeren als eerste archiefplaats. Een sluitend controlesysteem, dat toelaat na te gaan of alle relevante documenten effectief na vijf jaar bij het Documentenarchief belanden, bestaat echter nog niet. Er blijven dus vele interessante archiefgegevens terug te vinden op de verschillende diensten en buiten het eigenlijke Documentenarchief.

De wetswijziging die in 1997 de juridische structuur van de omroep veranderde in een naamloze vennootschap van publiek recht (VRT) leidde er toe dat de verslagen van topbeleidsorganen van de omroep (bijvoorbeeld de verslagen van de Raad van Beheer) niet langer in het Documentenarchief te vinden zijn.²⁹

3.3. Ontsluiting van de nieuwsdocumenten

Ondanks de vele inspanningen die over de voorbije vijftig jaar werden geleverd, bestaat er binnen het Documentenarchief nog steeds *geen eenduidig opzoeksysteem*. Lang niet alle dozen – momenteel ruim 38.000 met jaarlijkse aangroei van ongeveer 2100 dozen – in het archief zijn gecatalogiseerd. Verschillende (her)nummerings- en (her)klasseringsinitiatieven, gekoppeld aan het herhaaldelijk verwijderen/vernietigen van 'tijdelijk archief', zonder dat dergelijke acties werden aangeduid op de corresponderende steekkaarten, bemoeilijken een systematisch onderzoek. In 1998, toen Albert Maene als

²⁹ Decreet Vlaams Parlement, 29 april 1997 betreffende de omzetting van de BRTN in een naamloze vennootschap van publiek recht, B.S. 1 mei 1997, *erratum* B.S. 17 mei 1997; Besluit Vlaamse Regering, 9 december 1997 betreffende de omzetting van de BRTN in de naamloze vennootschap van publiek recht VRT en betreffende de goedkeuring van de statuten, B.S. 25 december 1997 (Neels & Voorhoof, 1999, 247-248, 252).

verantwoordelijke van het VRT Documentenarchief aantrad, werd begonnen met het aanleggen van een elektronisch databestand.³⁰ Ongeveer twee derde van de dozen zijn momenteel onder kernwoorden ingevoerd in een databestand. De mate waarin die kernwoorden, die per definitie geen gedetailleerde beschrijving bieden, als vlag de lading ook effectief dekken, is zeer wisselvallig. De hulp van de (onderbemande) archiefmedewerkers blijft daarom tot op heden cruciaal bij het efficiënt documenten terugvinden. Een flinke dosis geluk helpt ook. Volgens de meest recente plannen zou het VRT Documentenarchief een ruimtelijke uitbreiding krijgen en zal het in de toekomst ook opgenomen worden in het globale VRT-archiefproject DIVA.³¹

De eisen van de wetgever, de wensen van het Algemeen Rijksarchief (en van de Koninklijke Bibliotheek – zie verder), maar vooral de inventiviteit van diegenen die het concrete archiveren van documenten op de omroep ter harte hebben genomen, hebben duidelijk een doorslaggevende rol gespeeld in het ontstaan en in de ontwikkelingen van het Documentenarchief. Voor het algemene omroepbeleid was het van primordiaal belang dat alle wettelijke bepalingen werden nagekomen, wat (getuige het al vermelde verloren gaan van sommige als "eeuwig archief" bestempelde documenten) niet altijd gelukt is. Daarnaast was het belangrijk in functie van eventuele juridische procedures alle nodige bewijsstukken te bewaren. Ook op dat vlak zijn er hiaten in het Documentenarchief, maar gezien de waarde van dergelijke documenten, kunnen we veronderstellen dat deze stukken zeker in kopie aanwezig waren (en nog zijn) in de kantoorruimtes van de 'directeurs-generaal' en bij de juridische dienst zelf. Daarnaast determineren de telkens terugkerende technische, ruimtelijke en budgettaire noden dit steeds groeiende archief. In tegenstelling tot het beeldarchief zijn de kansen tot commercialisering van het documentenarchief veel kleiner. Het kreeg navent minder middelen, ook al bezit het een onschatbare waarde als onderdeel van een cultureel erfgoed.

Wat nieuwsonderzoek betreft, biedt het Documentenarchief met de al in onderdeel 2.4. vermelde uitgeschreven teksten van de uitgezonden nieuwsjournals (die oorspronkelijk in het Beeldarchief zaten) een zeer waardevolle en vrij goed ontsloten bron. Anderzijds blijft het historisch onderzoek naar nieuwsproductie dat geen louter topbeleidsmatige analyse wil zijn maar ook voeling met de 'werkvloer' wil krijgen, moeilijk omdat vele documenten ofwel verloren, ofwel onvoldoende ontsloten zijn. Deze problematiek, die te

³⁰. In de overgangperiode tussen Franz Denys (tot 1992) en de start van Albert Maene (1998) werd de continuïteit van het archief verzekerd door Lionel Goditiaboïs.

³¹. Telefoongesprek Albert Maene (Verantwoordelijke Archief, VRT Documentenarchief) met Lieve Desmet, 20 mei 2009.

wijten is aan het ruimere beleid van de omroep, geldt overigens evenzeer voor onderzoek naar andere televisieproducties als entertainmentprogramma's of televisiefilms. We dienen dus de bevinding van Burgelman (1988, 212) te bevestigen:

"De onderzoeker selecteert niet op basis van wat hij zou willen lezen of raadplegen, maar wel op basis van wat gevonden wordt, van wat aanwezig is. Daarbij is er niet de minste waarborg op volledigheid [...]".

Daarbij aansluitend dienen we toch te vermelden dat, hoewel de dataverzameling per definitie fragmentarisch bleef, Desmet (2005a) er mits het openen en bekijken van vele archiefdozen die niets opleverden, toch in slaagde een aantal belangrijke archiefdocumenten terug te vinden. Het betrof in de eerste plaats een aantal archiefdozen waarin materiaal was opgeborgen dat ofwel verzameld was door een eindverantwoordelijke van de nieuwsdienst, ofwel gearhiveerd werd omdat het in het kader van een bepaald type vergadering belangrijk werd gevonden.³² Een tweede invalsweg werd gevonden in de archiefdozen met betrekking tot specifieke programma's, specifieke personeelsleden van de nieuwsdienst of programma's waar de nieuwsdienst zijdelings bij betrokken was, zoals het Archief *Panorama*, het Archief *Maurice De Wilde*, het Archief *Gastprogramma's*, het Archief *Nieuwsactualiteiten*, het Archief *Verkiezingsprogramma's*, het Archief *Gelegenheidsprogramma's*, het Archief *Schooltelevisie* en het Archief *Reportages*. Daarnaast werd ook het Radio- en Televisieblad *Radio-Week (later Radio- en Televisieweek)* bewaard in het VRT Documentenarchief. Een derde en even cruciale informatiebron omtrent de werking van de nieuwsdienst waren natuurlijk de eenvoudiger terug te vinden officiële jaarverslagen, jaaroverzichten en programmaoverzichten van de omroep. Ten slotte werd extra informatie met betrekking tot afzonderlijke journalisten en/of cameramensen teruggevonden via de VRT Persdienst.

³². Het betreft hier de archiefdozen van het Archief Lode Van Uytven, het Archief Bestuursdirectie Informatie, het Archief Informatiecollege en het Archief Marc Gevaert. Met betrekking tot het nieuwsbeleid van Maurice Dieudonné (diensthoofd televisieberichtgeving 1961-1972) en Lucien Boussé (hoofdredacteur televisieberichtgeving 1974-1986) werden slechts heel sporadisch documenten teruggevonden.

OPGENOMEN COMMENTAAR : DE PRINS/GT

ENG : PROCES HERALD

VOL SOM + SVO

De kapitein van de Herald gaf geen enkel commentaar na het proces. Door de uitspraak van de rechtbank kan ondermeer hij en de bemanning aansprakelijk worden gesteld. De familieleden van de slachtoffers zijn daar niet blij mee. Ze vinden het wel goed dat hun klacht is gehoord.

SOM OP + OS + 2 SVO'S

De bootman die de deuren van de Herald openliet was ook op het proces. U hoort z'n advocaat.

SOM OP + OS + SVO

Chris Verhaar

De rechtbank van Dover moest oordelen over een schuldvraag omtrent de ramp met de Herald of Free Enterprise en de 198 slachtoffers en vier vermisten. Een jury van 11 leden heeft 5 weken lang geluisterd naar de omstandigheden waarin het ongeval is gebeurd. Ze heeft de thesis van onvrijwillige doodslag niet weerhouden. De familieleden vragen zich nu wel af of de maatschappij die ~~ze~~ eigenaar van het schip is, buiten de zaak zal blijven.

EINDE COMMENTAAR

Journaal, 8 oktober 1987

Deze tekst bevat de commentaar die journalist Herman De Prins *on camera* insprak, toen in oktober 1987 verslag werd uitgebracht over het (inleidende) proces tegen de eventuele verantwoordelijken voor de ramp met de Britse veerboot de *Herald of Free Enterprise*. Deze commentaar werd afgewisseld met vooraf opgenomen en gemonteerd beeldmateriaal dat de openbare omroep niet zelf had opgenomen, maar had verkregen via de EVN-nieuwsuitwisseling.

Na de naam van de journalist staan meestal de initialen van de persoon (hier GT, niet geïdentificeerd) die samen met de journalist instond voor de technische realisatie van het nieuwsitem. Afhankelijk van de

³³. VRT Documentenarchief, microfilm nieuwsuitzendingen 8 oktober 1987.

tijdsperiode is dit een filmoperateur, een cameraman, een regisseur of een nieuwsmedewerker.

Het document geeft aan dat de beelden niet op filmpellicule werden gedraaid, maar op een gemakkelijker te monteren videoformaat (Electronic News Gathering, bovenaan dit document afgekort tot ENG) stond.

Het document bevat verder technische aanduidingen over het beeld en geluid: VOL (volledig) SOM OP (Sound On Magnetic Opname) met SOM OS (Sound On Magnetic Original Sound) en SVO (Sound Voice Over).

De handgeschreven nota van de eindredacteur (?) kon niet worden ontcijferd.

FOTO 3³⁴

Deze foto toont een lange rij VRT-archiefdozen die ontsloten werden via het huidige computersysteem waarmee Albert Maene, Verantwoordelijke Archief, VRT Documentenarchief, in 1998 van start ging. Op het etiket zijn een aantal basisgegevens terug te vinden: het doosnummer, de datum van opname in het computersysteem, de archiefcategorie (eeuwig, tijdelijk, te vernietigen), de dienst die de stukken aanleverde, de jaartallen waarin de documenten ontstonden en een summiere inhoudelijke omschrijving.

³⁴ Bron: Albert Maene.

4. ANDERE ARCHIEFBRONNEN EN VINDPLAATSEN

4.1. VRT-archieven op afzonderlijke diensten en het RTBF-archief

Uit de hierboven geschetste ontwikkeling van het VRT Beeldarchief en het VRT Documentenarchief werd duidelijk dat ook buiten dezearchieven, op andere afzonderlijke VRT-diensten belangrijk archiefmateriaal terug te vinden is. De VRT Persdienst en de VRT Nieuwsdienst maar ook de VRT Studiedienst en de VRT Documentatiedienst beschikken over gegevens die voor (nieuws)historisch onderzoek belangrijk zijn. Verder maakte het bovenstaande ook duidelijk dat, gezien hun gemeenschappelijke geschiedenis, belangrijke documenten met betrekking tot de Vlaamse openbare omroep terug te vinden zijn in het RTBF Archief (Goossens & Hanot, 2004).

4.2. Algemeen Rijksarchief

Door de toepassing van de archiefwet van 1955 bezit het Algemeen Rijksarchief een grote collectie documenten met betrekking tot de omroep. Dit ARA-omroeparchief is tot op heden slechts gedeeltelijk via plaatsingslijsten en steekkaartensystemen ontsloten. Momenteel wordt wel gewerkt aan een volledige ontsluiting via een inventaris waarvan de publicatie gepland is voor juni 2010. Dit is potentieel van onschatbare waarde en op termijn cruciaal voor wetenschappelijk onderzoek. In de eerste plaats bevat het ARA, rekening houdend met de archiveringsproblematiek op de omroep zelf, een gedeeltelijk gedeponeerde kopie van het "eeuwig archief", alsook stukken uit het "tijdelijk archief" die door de Rijksarchivarissen als maatschappelijk relevant werden bevonden. Belangrijk voor nieuwsonderzoek is dat het ARA een kopie van de gemicrofilmde nieuwsteksten bezit. Verder is het ARA-omroeparchief veel minder onderhevig geweest aan een concrete archiefpraktijk van verhuizen en vernietigen. Hierdoor bleef vermoedelijk wat als "eeuwig archief" gedeponeed werd op het ARA intact en vollediger – of "eeuwiger" – dan bij de openbare omroep. Anderzijds moet worden vastgesteld dat ook op het ARA de onderzoeker geconfronteerd wordt met de gevolgen van de "louvianisering" van de omroeparchieven. Een heel grote overdracht van

stukken gebeurde immers na het opheffen van het Instituut van Gemeenschappelijke Diensten (1977). Aangezien men op dat moment binnen de omroep al een onderverdeling tussen BRT- en RTB-archieven had gemaakt, is het logisch dat ook op het ARA stukken BRT-archief in het RTB-archief terechtkwamen, en omgekeerd.³⁵ *Last but not least* heeft het ARA-omroeparchief als groot voordeel dat het steekkaartensysteem van het *Secrétariat de l'Institut* en het oorspronkelijke steekkaartensysteem van Franz Denys ter ontsluiting van het materiaal nog gedeeltelijk gebruikt kunnen worden. In het VRT Documentenarchief is dat door latere ingrepen zeer moeilijk geworden en mondt het gebruik van oorspronkelijke signaturen vaak uit in het openen van dozen die een heel andere inhoud blijken te bevatten, of in het vruchteloos zoeken naar dozen die blijkbaar verdwenen zijn. Concreet gebruik van de ARA-archieven zal in de toekomst moeten uitwijzen in welke mate de daar bewaarde 480 meter omroeparchief eveneens met dit probleem te kampen hebben.

4.3. Koninklijke Bibliotheek

Ook hier vinden we een belangrijke aanvullende bron op het archiefmateriaal dat binnen de openbare omroep bewaard is gebleven. In 1965³⁶ werd immers een wet goedgekeurd, die vanaf 1966 een wettelijk depot van publicaties bij de Koninklijke Bibliotheek verplichtte en organiseerde.³⁷ Bij de toepassing van deze wet had de departementsoverste van het wettelijke depot bij de Koninklijke Bibliotheek, J. Brock, behoorlijk wat invloed. In een nota gericht aan het Coördinatiecollege van de openbare omroep³⁸ stelde hij dat de Koninklijke Bibliotheek een maximum aan documentatie wenste te bekomen:

³⁵ Het RTB-archief wordt eveneens gedeeltelijk bewaard op het ARA.

³⁶ Wet, 8 april 1965 tot instelling van het wettelijk depot bij de Koninklijke Bibliotheek van België, B.S. 18 juni 1965; K.B., 31 december 1965, B.S. 19 januari 1966; Wet, 19 december 2006 tot wijziging van de artikelen 1 en 2 van de wet van 8 april 1965 tot instelling van het wettelijk depot bij de Koninklijke Bibliotheek van België, teneinde de toepassingsfeer uit te breiden tot microfilms en numerieke dragers, B.S. 23 maart 2007; K.B., 14 februari 2008 tot wijziging van het koninklijk besluit van 31 december 1965 tot uitvoering van de wet van 8 april 1965 houdende instelling van het wettelijk depot bij de Koninklijke Bibliotheek van België, B.S. 21 maart 2008.

³⁷ Dhr. J. Brock is op dat ogenblik reeds departementsoverste van het wettelijk depot bij de Koninklijke bibliotheek.

³⁸ VRT Documentenarchief, Coördinatiecollege, nota 5 oktober 1966.

"Zij vraagt inzonderheid het depot van alle stukken die van wetenschappelijk of documentair belang kunnen zijn, ongeacht of zij al dan niet bedoeld zijn bij de wet van 8 april 1965".³⁹

Het Coördinatiecollege stelde in 1966 dat de Letterkundige Bibliotheek binnen het IGD zou instaan voor de naleving van de verplichtingen inzake het wettelijke depot. Men ging ook in op de vraag tot een vrijwillig depot van verslagen of documenten van vertrouwelijke aard die van wetenschappelijk of documentair belang konden zijn, op voorwaarde dat al die documenten de vermelding meekregen: "vertrouwelijk, verboden mededeling gedurende 30 jaar, te rekenen van... (in te vullen concrete datum)".

Bij de opheffing van het IGD in 1977 werd de centraliserende taak van de Letterkundige Bibliotheek opmerkelijk genoeg niet overgenomen door de Vlaamse Letterkundige Bibliotheek binnen het INU. Vanaf dan diende elke dienst afzonderlijk en zelfstandig de reglementeringen met betrekking tot het wettelijke depot ter harte te nemen. De Persdienst en de Instructieve Omroep vervulden die wettelijk opgelegde formaliteiten blijkbaar spontaan, maar dit was lang niet voor alle andere diensten het geval. In 1982 werd binnen de BRT beslist om deze taak opnieuw te centraliseren, deze keer bij de Algemene diensten, sector Archief.⁴⁰

4.4. Archief Vlaams Parlement

Het archief van het Vlaamse Parlement is bijzonder interessant voor specifiek onderzoek naar de ontwikkeling van de televisieberichtgeving vanuit het parlement, en dus ook voor onderzoek naar de relatie tussen de openbare omroep en de politiek. Deze archiefstukken bieden extra contextinformatie bij het belangrijke onderdeel van politieke berichtgeving in het televisiejournaal. Ook hier gaat het echter nog om een gedeeltelijk onontsloten archief.

³⁹. VRT Documentenarchief, Coördinatiecollege, brief J. Brock, departementsoverste van het wettelijk depot bij de Koninklijke Bibliotheek aan BRT, 22 september 1966.

⁴⁰. "Rekening houdend met het standpunt van de Koninklijke Bibliotheek, kan dus besloten worden dat al de documenten die door de BRT aan het publiek aangeboden worden, wettelijk moeten gedeponereerd worden, met uitzondering van de documenten die minder dan 5 bladzijden bevatten, de omslag niet meegerekend. Deze bepaling sluit alle documenten uit die slechts binnen de diensten verspreid worden en inzonderheid de stukken van vertrouwelijk aard." VRT Documentenarchief, Algemene Dienst, bijlage bij nota ref. S.66.2/244, WV/EJ., 17 februari 1982.

5. MONDELINGE BRONNEN

Als afsluiter moet vermeld worden dat voor historisch televisie(nieuws) onderzoek, net als voor ander onderzoek naar hedendaagse geschiedenis, het belang van mondelinge bronnen niet vergeten mag worden. Op basis van gestructureerde interviews, maar ook op basis van eerder informele gesprekken met huidige medewerkers en verantwoordelijken op verschillende diensten van de VRT, kon Desmet (2005a) zeer belangrijke gegevens achterhalen over onder andere de locatie van beschikbaar archiefmateriaal, de technische karakteristieken van het beeld- en documentenmateriaal, de voor ons onverklaarbare afkortingen die in allerlei documenten opdoken, de vroegere werking van de nieuwsredactie enzovoort. Daarnaast boden getuigenissen over het verleden en de interpretaties die getuigen aan bepaalde gebeurtenissen en ontwikkelingen gaven, uiterst interessante informatie betreffende de complexe relatie tussen de beleefde of herinnerde realiteit (perspectief van de werkvloer) en het officiële discours. Juist die vruchtbare wisselwerking tussen audiovisuele, geschreven maar ook mondelinge bronnen – die ook aan bod komt in het op televisiefictie en entertainment gerichte onderzoek van Dhoest (2009) – laat hopen dat er, ruim 55 jaar na de eerste televisie-uitzendingen, in de volgende jaren meer televisie(nieuws)historisch onderzoek zal worden uitgevoerd. Dit artikel heeft hopelijk de weg daarheen iets toegankelijker gemaakt.

AFKORTINGEN

ARA	Algemeen Rijksarchief
BNRO	Belgische Nationale Dienst voor Radio-omroep
BRT	Belgische Radio en Televisie
BRTN	Belgische Radio- en Televisieomroep Nederlandstalige Uitzendingen
B.S.	Belgisch Staatsblad
D&A	Documentatie en Archieven
DIVA	Digitaal VRT Archief
DSI	Dossiers du Secrétariat de l'Institut
EVN	Euro Vision News
IFU	Instituut der Franse Uitzendingen
IGD	Instituut van de Gemeenschappelijke Diensten
INR	Institut National Belge de la Radiodiffusion
INU	Instituut der Nederlandse Uitzendingen
NIR	Belgisch Nationaal Instituut voor Radio-Omroep
Ra-Tel	Radio en Televisie
RTB	Radio et Télévision Belge
RTBF	Radio belge de langue française

SOF	Sound on Film
UDC	Universeel Decimaal Classificatie
UP	United Press
VRT	Vlaamse Radio en Televisie

BIBLIOGRAFIE

Bronnen

Archieven

- Algemeen Rijksarchief, Ruisbroekstraat 2-6, 1000 Brussel.
 Archief van het Vlaams Parlement, Huis van Vlaamse Volksvertegenwoordigers, Leuvenseweg 86, 1000 Brussel.
 Koninklijke Bibliotheek van België, Keizerslaan 4, 1000 Brussel.
 RTBF Archives, Boulevard Auguste Reyers 52, 1044 Bruxelles.
 VRT Beeldarchief, August Reyerslaan 52, 1043 Brussel.
 VRT Documentenarchief, Amerikaans Theater, Dikkelindenlaan 2, 1020 Brussel.

Gedrukte bronnen

- Belgisch Staatsblad*
 VRT Jaarverslag

Literatuur

- ADRIAENS (K.), *Selectie en waardering in audiovisuele archieven. Naar een ideale selectiestrategie voor het VRT-Beeldarchief*, Brussel, VUB, 2005 (promotor: Frank Scheelings).
- BARDOEL (J.), "Televisienieuws, technologie en journalistiek: het journaal 1956-1996", *Communicatie*, XXIV, 1996, no. 4, pp. 289-321.
- BILTEREYST (D.) & VANDE WINKEL (R.) (eds.), *Bewegend Geheugen. Een gids naar audiovisuele bronnen over Vlaanderen*, Gent, 2004.
- BURGELMAN (J.-C.), "Problemen voor de consultatie en wetenschappelijke relevantie van het door de BRT en RTBF bewaarde omroeparchief in België", *Bibliotheek- en archiefgids*, LXIV, 1988, no. 3, pp. 211-220.
- BURGELMAN (J.C.), *Omroep en politiek in België: het Belgisch audio-visuele bestel als inzet en resultante van de naoorlogse partijpolitieke machtsstrategieën (1940-1960)*, Brussel, 1990.
- BURGELMAN (J.-C.) & GOYVAERTS (P.), "De geschreven bronnen van de audiovisuele media" in: P. VAN DEN EECKHOUT & G. VANTHEMSCHE (eds.), *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België*, Brussel, 2000, pp. 1199-1215.
- DEJONGHE (T.), "Digitaal archief uit de startblokken", *Avi. Vakblad voor de audiovisuele sector - Revue professionnelle du secteur de l'audiovisuel*, XXI, 2009, no. 121, pp. 34-35.

- DESMET (L.), *Dit was het nieuws! Een multimethodisch onderzoek naar de ontwikkeling van het televisiejournaal en de nieuwsproductiepraktijk op de Vlaams openbare omroep (1953-1990) op basis van origineel beeldmateriaal en geschreven bronnen van het VRT-Beeld- en Documentenarchief*, Gent, Universiteit Gent, 2005a (promotor: Daniël Biltereyst).
- DESMET (L.), "De Vlaamse openbare omroep (1953-1990). Ontwikkelingen in het televisienieuwsconcept in internationaal perspectief", *Tijdschrift voor Mediageschiedenis*, VIII, 2005b, no. 2, pp. 143-158.
- DESMET (L.), "Waarheen met het nieuws? Ontwikkeling van nieuwsconcepten en informatieproductie" in: A. DHOEST & H. VAN DEN BULCK (eds.), *Publieke televisie in Vlaanderen. Een geschiedenis*, Gent, 2007, pp. 205-232.
- DESMET (L.), "Overheidscontrole op bewegend beeld: invloed van de overheid op het Vlaamse televisiejournaal (1953-2008)", *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis - Revue belge d'histoire contemporaine*, XXXIX, 2009, nos. 1-2, pp. 237-263.
- DE WITTE (B.), "Beeld dragers en -formaten" in: D. BILTEREYST & R. VANDE WINKEL (eds.), *Bewegend Geheugen. Een gids naar audiovisuele bronnen over Vlaanderen*, Gent, 2004, pp. 27-66.
- DHOEST (A.), "'Geestelijke verrijking' of 'brood en spelen'? Een historische analyse van discours over amusement op de Vlaamse publieke televisie", *Tijdschrift voor Mediageschiedenis*, XII, 2009, no. 1, ter perse.
- DUPONSELLE (H.), *Automatiseren van het beeldarchief op de BRT*, Leuven, KUL, 1989 (promotor: Dirk De Grooff).
- EVERAET (K.), *Gebruikersonderzoek bij het Beeldarchief, het Woordarchief en de Documentatiedienst van de VRT*, Brussel, VUB, 2004 (promotor: Frank Scheelings).
- GOOSSENS (A.) & HANOT (M.), "Les dessous et enjeux d'un patrimoine" in: F. MAIRESSE, L. RECCHIA, M. HANOT & M.-C. BRUWIER, *RTBF 50 ans. L'extraordinaire jardin de la mémoire: télévision*, Mariemont, 2004, pp. 167-177.
- NEELS (L.) & VOORHOOF (D.), *Medialex. Selectie van bronnen van de media- en informatiewetgeving*, Antwerpen, 1999.
- ROEKENS (A.), "La série 'Wallonie' (1962-1969, 1991-1995): exception ou symptôme dans la programmation de la RTB(F)?", *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis - Revue belge d'histoire contemporaine*, XXXIX, 2009, nos. 1-2, pp. 277-295.
- TUYTSCHAEVER (L.), *De evolutie van de nieuwsgaringstechnologie bij de Vlaamse openbare omroep: de visuele dimensie*, 1999, Gent, RUG (promotor: Frieda Saeyns).
- VAN DER BORGHT (L.), "Van BRTN naar VRT", *Mediagids, Audiovisueel (Basiswerk)*, 1997, pp. 33-48.
- VANDE WINKEL (R.), "AV-Archivering in België" in: B. HOGENKAMP & M. LAUWERS (eds.), *AudioVisueel. Van emancipatie tot professionalisering. Jaarboek 2005*, 's Gravenhage, 2006, pp. 23-41.
- VOORHOOF (D.), "Vergelijkend onderzoek mediarecht", *De Gemeenschapsproblematiek in de massamedia. Referaten van het tiende Vlaams congres voor communicatiewetenschap*, Gent, 1982, pp. 96-134.
- WITTE (E.) & CEULEERS (J.), "De parlementaire verslaggeving in en over de Kamer" in: G. GERARD, E. WITTE, E. GUBIN & J.-P. NANDRIN (eds.), *Geschiedenis van de Belgische kamer van volksvertegenwoordigers 1830-2002*, Brussel, 2003, pp. 310-334.

**Recherche historique à propos de la production des émissions
d'actualités par la chaîne de télévision flamande (NIR – BRTN – VRT)**

LIEVE DESMET
ROEL VANDE WINKEL

RÉSUMÉ

Grâce à cet article, toute personne voulant mener une recherche en matière de contenu et de production des actualités télévisées de la chaîne publique flamande – ou de tout autre programme d'actualité, de commentaire ou d'intérêt public réalisé par les rédactions journalistiques – trouvera un aperçu des principales sources bibliographiques. Suite à l'ample expérience recueillie dans le cadre de ses recherches doctorales (2005) par Lieve Desmet et grâce à la poursuite des recherches et à leur actualisation réalisée en collaboration avec Roel Vande Winkel, cet article fournit un aperçu détaillé des sources audiovisuelles et écrites. Le caractère innovateur de cette contribution réside non pas dans la description des sites de ces sources, qui sont déjà bien connus auprès des historiens et des chercheurs en matière des médias, mais bien dans l'analyse détaillée des sources qui s'y trouvent et qui traitent les modalités de fonctionnement et de production des rédactions des actualités. Cette contribution ne se limite pas à signaler quelles sources ont été sauvegardées mais se penche également sur les raisons pour lesquelles certains documents ou objets d'archives en matière audiovisuelle ont disparu suite à des changements soit de structures (réformes institutionnelles, lois ou décrets en matière d'archivistique), soit d'ordre personnel (nomination ou départ de certains responsables). Bien que cet article soit surtout révélateur dans le cadre d'une recherche à propos de la chaîne publique flamande (NIR – BRT – BRTN – VRT), le lecteur trouvera également d'importantes informations à propos des collègues francophones INR – RTBF, qui ont parfois pendant certaines périodes bien déterminées fait appel au même service d'archives.

Historic research into the news production of the Flemish television broadcaster (NIR – BRT – BRTN – VRT): a practice-based source analysis

LIEVE DESMET
ROEL VANDE WINKEL

SUMMARY

This article offers a survey of the most important sources concerning the content and production of the television news of the Flemish public broadcaster – and of other news, topical or human interest programmes made by the news desk. Based on the doctoral research of Lieve Desmet (2005) and updated by Roel Vande Winkel, this contribution does not only detail which audiovisual and written sources have been preserved, but also why some have disappeared, taking into account structural changes (institutional reform, archival decrees and acts) and personal factors (the arrival or demission of certain executives). Although this contribution mainly refers to the Flemish broadcaster (NIR – BRT – BRTN – VRT), it also contains important information on its francophone equivalent, the RTB(F) – both shared the same archival service for certain periods.